

**НАЦИОНАЛЕН ВОЕНЕН УНИВЕРСИТЕТ
„ВАСИЛ ЛЕВСКИ”**

*рес. 2150 / 19.05.20
ex. 2*

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Валентина Иванова Стоянова

на дисертационния труд на проф. д-р Ваня Куздова Банабакова

на тема:

**„Иновативни модели и инструменти за прилагане на европейските
социални политики чрез приложение на логистичните услуги“,**

представен за придобиване на научна степен „доктор на науките“ по
научна специалност „Организация и управление извън сферата на
материалното производство (сигурност и отбрана)“

Велико Търново
2020 г.

Основание за написване на рецензията: Заповед на началника на Национален военен университет „Васил Левски“ № РД-02-293/04.03.2020 г. и решения на научното жури с протокол № 1 от 16.03.2020 г. (рег. № 1385/17.03.2020 г.).

Изисквания, относно формата и съдържанието на рецензията: Закон за развитие на академичния състав в Република България, Правилник за прилагане на закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилник за условията и реда за придобиване на научна степен и заемане на академична длъжност в НВУ „Васил Левски“, стандарт за формат и съдържание на рецензиите и становищата при провеждане на публична защита на дисертационни трудове за придобиване на научна степен и при заемане на академична длъжност в Националния военен университет „Васил Левски“.

1. Данни за докторанта.

Ваня Куздова Банабакова е родена на 18 декември 1966 г. в гр. Велико Търново. Завършва Езикова гимназия „Проф. д-р Асен Златаров“ с изучаване на френски и руски език в родния си град.

През 1989 г. завършва висше образование във ВИНС „Д. Благоев“, гр. Варна, специалност „Икономика и управление на търговията“. Трудовата ѝ дейност започва в „НарМаг“ – В. Търново през същата година и продължава до 1992 г. От 1992 г. до 1994 г. е учител по маркетинг в Спортно училище – гр. Габрово. От 01.07.1994 г., след успешен конкурс е на работа в НВУ „Васил Левски“, тогава военно училище, в катедра „Войскови тил“, като асистент. Следва безпрепятствено академично развитие от асистент до професор в резултат на упорита творческа, изследователска и преподавателска работа. През 2002 г. защитава докторска дисертация на тема: „Усъвършенстване на системата за снабдяване на армията с хранителни стоки в мирно време“ и придобива

образователна и научна степен „доктор“ по научна специалност 05.12.01 „Организация и управление на въоръжените сили“.

От 2006 г. е доцент и от 2016 г. е професор в катедра „Логистика на сигурността“ на НВУ „Васил Левски“. Повече от 10 години – от 2008 г. до 2019 г. е преподавател във Висше училище по агробизнес и регионално развитие, гр. Пловдив по маркетинг, логистика и туристически пазари. За известно време е била ръководител на катедрата преди поредната смяна на наименованието ѝ. От 2012 г. до сега е председател на икономическата секция към Съюза на учените, клон В. Търново.

Владее английски език на много добро ниво; френски и руски на добро ниво. Притежава свидетелство за управление на МПС.

Проф. д-р Ваня Банабакова се явява на тази защита с актив от 153 бр. научни публикации, от които 3 монографии и 12 учебници и учебни пособия.

2. Данни за докторантурата.

Докторантурата стартира на 17.11.2017 г. след докладна записка до министъра на отбраната на Република България Красимир Каракачанов от Антон Ластарджиев, постоянен секретар на отбраната, където четем: Да бъде разрешено на проф. д-р Ваня Куздова Банабакова – професор в катедра „Логистика на сигурността“ на факултет „Общовойски“ в НВУ „Васил Левски“, гр. В. Търново, кандидатстване, разработване и защита на дисертационен труд за придобиване на научна степен „доктор на науките“. ... Дисертационният труд ще бъде представен за защита в катедра „Логистика на сигурността“ на факултет „Общовойски“.

Докторантурата е самостоятелна форма на работа. Темата е приета и насочена за обсъждане и защита в катедра „Логистика на сигурността“ във факултет „Общовойски“ на НВУ „Васил Левски“.

Дисертационният труд е обсъждан на заседание на разширен катедрен съвет, като съгласно протокол № 43 от 06.02.2020 г. е взето

решение дисертацията да бъде насочена за защита пред научно жури и предлага състав на научното жури и две дати за публична защита – редовна и резервна.

3. Данни за дисертацията и автореферата.

Услугата, обслужването са процеси, познати на човечеството от неговото възникване. Но логистичната услуга, логистичното обслужване имат друго звучене, по-нов характер, по-богата същност, произтичащи от динамиката на пазара, от развитие на технологиите, от глобализацията, от усъвършенстване и научно развитие на човешкия фактор и нарасналите му потребности. В задоволяването на тези потребности значително място заема социалната логистика. Като „трети вид логистика“ (освен стопанска и военна), обект на обслужването ѝ са дейности, свързани с човека, обществото, неговото качество на живот и сигурност.

Актуалността на разработката е безспорна и е дело на специалист по логистика и маркетинг. Това е нова, модерна потребна област, открита според авторката в последните 30 години, като необходимост за ефективността на работата на организациите и като средство за придобиване на конкурентни предимства. Темата на дисертацията е обширна, сложна и комплексна и не на последно място трудна. В разрешаване на лабиринта от сложности авторката намира отговора на поставения въпрос – за степента, до която логистиката и логистичното обслужване характеризират социалните отношения и променят качеството на живот. Друг труд с подобно съдържание (поне на мен) не е известен. За това адмирации за проф. Банабакова за огромния труд и за резултата от него.

Дисертационният труд съдържа увод, четири глави и заключение. В увода се съдържа ясна формулировка на обекта и предмета на изследване, както и добре очертан обхват и особености. Целта на изследване както е дефинирана в увода е: „създаване и верификация на научна теория с

приложен характер за развитието на логистиката и логистичните услуги в социален аспект и разработване на адаптирани научно-приложни модели за подобряване на социалните измерения на логистичните услуги“. В основната изследователска теза е застъпена идеята за разширяване използването на логистичния инструментариум и в социалната сфера.

За решаването на поставените изследователски задачи (пет на брой) и постигането на целта (много амбициозна) са използвани научни подходи и методи, като: литературен обзор; исторически, критичен и сравнителен анализ; SWOT-анализ; структурен и системен подход; наблюдение, проучване чрез анкета, моделиране и др. В същността на изследването значително място заемат постиженията в областта на науката и стопанската практика на водещи учени и практики и личен опит и знания на автора. Използвани са нормативни и стратегически документи, статистически данни и др.

Дисертационният труд е разработен в общ обем от 379 страници, 26 таблици и 27 фигури.

В използваната литература са посочени 217 основни литературни източника, от които 114 на кирилица, 59 на латиница и 44 интернет източника. Изложението е структурирано традиционно и според изискванията: списък на използваните съкращения, увод, четири глави с по няколко параграфа и значителен брой подпараграфи, които открояват даден проблем, в резултат на което той става по-видим и по-ясен за читателя, библиография и списък на публикациите по темата на дисертационния труд.

В първа глава е направен преглед на появата, развитието и приложението на логистиката по-общо и на логистичната услуга в частност и авторовото присъствие в това научно направление. Към цитираните определения за логистика авторката ни прибавя свое, но са предпочетени тези на Strategy – световна фирма за управление на

консултантски услуги и APICS – професионална асоциация за управление на операциите и запасите, които е преценила като работещи. Открито е мястото на логистиката в икономическата система, потребността от нея за повишаване ефективността на работата на отделните единици на стопанската система и повишаване на тяхната конкурентоспособност.

Посочено е, че „през последните 50 години тя играе ключова роля при решаването на комплексните проблеми на бизнеса“. В същото време е констатирано, че България изостава в развитието на тази област, което налага активна държавна политика, стратегия за развитие и усъвършенстване на логистичния сектор във всички направления – от инфраструктура до подготовка на необходимите кадри, като се използва европейския опит и средства.

От четвърти параграф започва изясняването на основния проблем – логистичната услуга. Натъкваме се на различни авторски виждания за логистичната услуга и на тълкуването на логистичното обслужване. Интересен похват е обяснението на развитието на логистичния сектор с аутсорсинга. Налице са интеграцията, глобализацията, но и специализацията, която води до по-високо качество на обслужване. Успешното логистично функциониране води до качествено обслужване. Задълбоченото познаване на материята дава възможност на авторката да направи в този (4.2.) параграф свършено представяне на процеса на обслужване въобще и в частност на логистичното обслужване. Своите разбирания тя успешно е подкрепила с опити от стопанската практика и с авторитетни мнения от наши и чуждестранни учени. В изследването си тук Ваня стои на позицията на добрия стопанин, анализира и „претегля“ разходите за логистичните услуги. Съпоставя разходите с равнището на обслужване, равнище, което очертава конкурентните предимства и завоювани пазарни позиции на организацията. В поредица от подпараграфи са разгледани и стандартите за логистични услуги. За мен

най-голям интерес представляват стандартите, свързани с поведението на служителите към клиентите. Поведението на служителите понякога решава потреблението на услугата и непотреблението. Това изисква умение от служителите да представи и извърши услугата по начин, по който клиентът очаква, умение да се предвиди желанието на клиента. В края на първа глава е направен много точен извод – „за ефективно реализираната логистична услуга се явява добре разработената стратегия“. На пазара на логистични услуги, който се разраства, обогатява, модернизира, иновира, трябва да се вникне в потребностите на клиентите. Така погледнато изглежда малко примитивно, но науката е формулирала конкурентни стратегии за постигане на добри резултати. А отделните организации могат да акцентират върху различни предимства, които предлагат на своите клиенти и по които биват разпознаваеми.

Втора глава проследява състоянието и тенденциите в развитието на логистичните услуги в световен мащаб, позицията на България, Европа и Балканския полуостров. Анализът на развитието е направен според специфичен измерител – индексът на логистичната ефективност. Разкрита е връзката между развитието на логистичния сектор с тенденциите в икономиката, в тази връзка са посочени страните, които имат по-високи темпове на икономически растеж, естествено имат и по-динамично търсене на логистични услуги. Отражена е и тенденцията за изместване на производствени дейности от високо развити държави към развиващи се, където има добри възможности за развитие на логистичния сектор. Направен е обзор на различни емпирични проучвания за развитието и състоянието на логистиката в редица страни, но авторката се концентрира върху индекса на логистичната ефективност, въведен от Световната банка през 2007 г. като надежден, аналитичен апарат за сравнение между страните и във времето. Прецизно са представени резултатите от направените по този показател изследвания през различните години в 150-

160 страни, в т.ч. България и констатацията, че позицията ѝ е динамична във времето, че слабо място на логистиката е логистичната и транспортна инфраструктура. Тук прецизността можеше да бъде съпроводена с доза критика. В центъра на тази глава стои развитието на логистичните услуги в страната. Обособено е в отделен параграф (2.3.). Представена е пълна картина на състоянието на пазара на логистични услуги, която изглежда сравнително добре – следва развитието на световните тенденции, но предлага предимно традиционни услуги – транспортни, спедиторски, складови; ограничено предлага комплексни логистични услуги; малко се използват модерни технологии; непълно познаване на изискванията на клиентите. Картината има и своите по-светли тонове – по-голямото внимание към устойчивата логистика и устойчиви логистични услуги; развитие на логистика, опазваща околната среда; появата на български и чуждестранни фирми на нивото на световните стандарти. Направен е опит да се формулират и насоки за модернизирание и по-нататъшно развитие на логистиката в страната.

В трета глава авторката навлиза дълбоко в целта на своето изследване – развитието на логистичните услуги в социален аспект и каква е тяхната възможност за подобряване качеството на живот. В търсенето на отговора тя стъпва на добра база, като разглежда същността и съдържанието на социалната политика, нейните принципи и особености и заключава, че тя е комплекс от политики, излъчващи отношението „държава-граждани“. Проследена е правната уредба и регламентиращите документи за социална политика и политиката по заетостта в Европейския съюз, което се отнася и за държавите-членки от създаването му до „Европа 2020“ и тук можем да зададем въпроса – какво следва след това? Има ли продължаваща стратегия? Социалната логистика е представена като най-новото направление на логистиката. Дали е явление на 21 век? Едва ли! Цитираните определения от редица автори, включително и това на

докторантката, само потвърждават изложената от нея теза, че социалната логистика е на годините на човечеството, различна като определение и обхват. Днес тя е модерна, но повече е отговорна за живота и сигурността на хората. От цитираните определения за социална логистика аз намирам за най-добро това на авторката, отговарящо на тезата и на хода на цялостното изследване. Много убедително е изложението в параграф 3.4. (3.4.1; 3.4.2; 3.4.3). Социалната логистика и националната, икономическа и социална сигурност са в непосредствена зависимост от икономическата мощ на една страна, от ресурсите, с които разполага и готовността на обществото да задели част от тях за сигурност, а с инструментариума на социалната логистика да се постигне рационалното им разходване. Специално внимание в главата е отделено за корпоративната социална отговорност. Авторката защитава тезата, че тя е основа за развитието на социално ориентираната логистика, тя е носител на организационна култура, на различни виждания за корпоративни ценности, създава добавена стойност и други ползи, което е причина в развитите държави приложението ѝ да бъде национална политика. Посочена е дискусията по социалната отговорност на бизнеса, но преобладават мненията за положителното ѝ влияние върху състоянието на организацията и издигането на нейния престиж.

В цялостната характеристика на използването на логистичните услуги в европейските социални политики е направен и анализ на мултимодалния транспорт и на социалните практики на доставчиците на устойчиви логистични услуги.

Тази глава обобщава цялостна теория за социалната логистика от дефинирането ѝ до областите на нейното приложение, ролята и значението ѝ за бизнес практиката, за стопанския живот като цяло, за държавата(те), за обществото.

Четвърта глава е посветена на социалните измерения на логистичните услуги и дава отговор как те (логистичните услуги) променят, подобряват, обогатяват, въздействат върху начина на живот на хората. Разкрита е връзката между маркетинг и логистика. Като специалист в двете направления авторката вижда реалния конфликт между тях и намира разделителната линия на техните възможности и сфери на действие. Но и смята, че техните действия трябва да са в единство, защото имат обща цел – клиента. Постига се чрез приложение на системите за управление на взаимоотношенията с клиентите, като предпоставка за социално поведение на организацията. Отдадено е заслужено внимание на маркетинга, на социалния маркетинг с по-висшите му задачи в съвременните условия – удовлетворяване на потребностите, с отчитане на социално-етичните и икономически проблеми на обществото и в двете му основни проявления – в публичния сектор и бизнес сферата. В публичната сфера главната цел на социалния маркетинг е да влияе на поведението на потребителите, а по отношение на бизнеса да доставя удоволствие на потребителите, чрез по-ефективно задоволяване на потребностите и да повишава благосъстоянието. Връзката между социалната логистика и социалния маркетинг е „наложителна“ и тя трябва да бъде осигурена предварително от съответните специалисти във взаимодействие. Само по този начин може да се гарантира реализирането на идеи, стоки и услуги и при висока култура на логистичното обслужване. Предложените модели за подобряване на социалните измерения на логистичните услуги са в две направления: модел за подобряване на социалните резултати на доставчиците на логистични услуги, което предполага добре развита материално-техническа база, разнообразие от предлагани логистични услуги, квалификация и внимание от обслужващите и модел за удовлетворяване на потребителите на логистични услуги с качество, обслужване и стойност, ориентиран към клиента. И двата модела имат

социални измерения, взаимно свързани са и са подчинени на основните търсения в дисертационния труд. Аprobацията на предложените модели за социалните измерения на логистичните услуги показват необходимостта от приложения на социални практики, но разкриват и пропуските при тяхното прилагане. Похвална за автора е оценката на предложените от нея модели от проучените предприятия, доставчици на логистични услуги, и готовността за приложението им в пряката работа. Трудът има своите претенции за обхват и развитие на проблематиката.

Такъв е моят прочит на този дисертационен труд. Вероятно (естествено) той е различен от останалите, но това определя и богатството на изложеното в него. Колкото повече различни неща сме открили, видели, толкова и приносите му са по-големи.

Авторефератът отразява съдържанието на дисертационния труд. В обзорен вид в него са изложени основните моменти от направеното изследване, по-важните положения, научните и научно-практически резултати.

4. Научни и научно-приложни приноси.

Този дисертационен труд е нов и единствен по рода си. Това само по себе си е големия принос. Вътре в него има знания, които са ориентирани към осветляване на непознати и важни проблеми на практиката. Посочените от авторката 6 научни и 3 научно-приложни приноса аз приемам напълно. Те са верни, точни и отразяват постигнатото от нея. Моето виждане е, че в дисертационния труд има няколко неща, които го правят завършен и пълноценен. Ще посоча най-важните:

- теорията за логистичната услуга;
- логистичната ефективност и резултатите от нея в България;
- устойчива логистика. Що е то?
- развитието на логистичната услуга в световен мащаб;
- социална логистика;

- социален маркетинг и взаимовръзката между логистиката и маркетинга.

Поздравления за адаптираните два модела за логистични услуги в търсене на култура, качество и ефективност от логистичното обслужване и проведената анкета за тяхното апробиране. Широк е обхватът от проблеми, но изследването върви по поставения фокус – логистичната услуга и нейните социални измерения.

5. Публични участия в научни форуми.

Изнасяне на лекции в чужбина по логистика и маркетинг по линия на програма „Еразъм“ в: Университета по отбрана в Чехия и Бърно; Сухопътната академия във Вроцлав, Полша; Висшето училище по сигурност, Краков, Полша; Университета по мениджмънт и туризъм, Скопие, Македония.

Изнасяне на пленарни доклади:

- 2017 г. „Съвременната логистика – бизнес и образование“, ИУ, Варна;

- 2018 г., Международна научна конференция – Университет „Проф. д-р Асен Златаров“, гр. Бургас;

- била е член в 5 научни съвета в научни списания в Полша от 2016 г. до момента; в Румъния от 2006 г. до 2008 г. и от 2009 г. до 2012 г.;

- била е член на организационни комитети на международни конференции в: Краков, Полша – 2017 г.; Сибиу, Румъния – от 2008 до 2015 г.; НВУ и ВТУ през 2008 г. и ВТУ – 2012 г.

6. Критични бележки.

Конкретни критични бележки нямам, но мисля, че няма научен труд и каквото и да било, което да няма някакви пропуски или дори и грешки, защото ако всичко е направено перфектно, би спряло развитието на науката. Освен това мисленето на хората е различно. Разсъжденията по даден проблем могат да отведат в различни посоки. Това зависи от опита,

знанията, възможностите за изказ. Това важи и за настоящия труд. В него намираме вижданията, разсъжденията, мисленето, прочита на процесите и явленията, видени от нея. Проявен е личен вкус и предпочитания към емпиричния анализ. Проблематиката е нова, открита за по-нататъшни проучвания, за непрекъснато развитие и усъвършенстване. Това провокира много още работа.

7. Заключение.

Дисертационният труд изследва актуален, значим и потребен за стопанската практика и социалната политика проблем. Той предлага възможността за създаване на обобщена теория за същността, особеностите, развитието и усъвършенстването на логистичната услуга. Като цяло практиката в тази област се нуждае от иновативни подходи за управление и безспорна потребност от участие на държавата. Разработен е (трудът) в научен стил, правилно структуриран, добре балансиран, написан на интелигентен език, грамотно и демонстрира познания в изследваната област. И най-вече отговаря на изискванията на научноизследователски труд.

Въз основа на констатираното давам **положителна оценка** на дисертационния труд и заявявам становище за присъждане на научна степен „доктор на науките“ на проф. д-р Ваня Куздова Банабакова в област на висшето образование 3. „Социални, стопански и правни науки“, професионално направление 3.7. „Администрация и управление“, научна специалност „Организация и управление извън сферата на материалното производство (сигурност и отбрана)“.

30.04.2020 г.
гр. В. Търново

Рецензент:

(проф. д-р В. Стоянова)

“VASIL LEVSKI” NATIONAL MILITARY UNIVERSITY

*УЗМ. рес. 2150 / 19.05.20
ex. 2*

REVIEW

by professor Valentina Ivanova Stoyanova, Ph D

of the dissertation of Prof. Vanya Kuzdova Banabakova, Ph D

on the topic

**„INNOVATIVE MODELS AND INSTRUMENTS FOR
IMPLEMENTING EUROPEAN SOCIAL POLICIES BY
APPLICATION OF LOGISTICS SERVICES”,**

for the degree of **Doctor of Science**

by professional field **3.7. Administration and Management**

scientific specialty "**Organization and Management Outside the Field of**

The Material Production (Security and Defense)”

Veliko Tarnovo
2020

Grounds for writing the review: Order of the Head of the "Vasil Levski" National Military University № RD-02-293 / 04.03.2020 and decisions of the scientific jury with protocol № 1 from 16.03.2020 (reg. № 1385 / 17.03.2020).

Requirements regarding the form and content of the review: Law for development of the academic staff in the Republic of Bulgaria, Regulations for application of the law for development of the academic staff in the Republic of Bulgaria, Regulations for the conditions for acquiring a scientific degree and holding an academic position in "Vasil Levski" National Military University, Standard for the Format and Content of Reviews and Opinions in the Public Defending of Dissertations for Academic Degree and Academic Position at the "Vasil Levski" National Military University.

1. Doctoral Information.

Vanya Kuzdova Banabakova was born on December 18, 1966 in the town of Veliko Tarnovo. He graduated from "Prof. Dr. Asen Zlatarov" language school with study of French and Russian in his hometown.

In 1989 he graduated from "Dimitar Blagoev" Economic University, Varna, specialty "Economics and Trade Management". Her career began in "NarMag" - Veliko Tarnovo in the same year and lasted until 1992. From 1992 to 1994 she was a teacher in Marketing at the Sports School - Gabrovo. From July 1, 1994, after a successful competition, he worked at the "Vasil Levski" National Military University, then a Military High School, in the Military scruff Department, as an assistant. This is a smooth academic development from assistant to professor as a result of persistent creative, research and teaching work. In 2002 he defended his doctoral dissertation on the topic: "Improvement of the food supply system of the army in peacetime" and obtained an educational and scientific degree "Doctor" in the specialty 05.12.01 "Organization and Management of the Armed Forces".

Since 2006 he has been an associate professor and since 2016 he has been a professor in the Department of Logistics of Security at the “Vasil Levski” National Military University. For more than 10 years - from 2008 to 2019 he has been a lecturer at the Higher School of Agribusiness and Regional Development, Plovdiv in Marketing, Logistics and Tourism Markets. For some time she was the head of the department before the next change of its name. Since 2012 she has been the chairman of the Economic section of the Union of Scientists, Veliko Tarnovo branch.

Fluent in English at a very good level, French and Russian at a good level. He has a driving license.

Prof. Vanya Banabakova, Ph D appears at this defense with an asset of 153 scientific publications, of which 3 monographs and 12 textbooks and teaching aids.

2. Doctoral data.

The doctoral program started on 17.11.2017 after a report to the Minister of Defense of the Republic of Bulgaria Krassimir Karakachanov by Anton Lastardzhiev, Permanent Secretary of Defense, where we read: To be allowed to Prof. Dr. Vanya Kuzdova Banabakova - Professor in the Department of Logistics of Security of the Land Forces Faculty at “Vasil Levski” National Military University, Veliko Turnovo, applying for, developing and defending a dissertation for the degree of Doctor of Science. ... The dissertation will be presented for defense in the Department of Logistics of Security at the Land Forces Faculty.

Doctoral studies are an independent form of work. The topic was accepted and directed for discussion and protection in the Department of Logistics of Security at the Land Forces Faculty of “Vasil Levski” National Military University.

The dissertation was discussed at a meeting of the extended department council, and according to protocol 43 of 06.02.2020 it was decided to direct the